

Informacja

Strona znajduje się w archiwum.

ŚWIĘTO KONSTYTUCJI

Data publikacji 03.05.2020

101 lat temu, 29 kwietnia 1919 r., Sejm Ustawodawczy uznał rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja za święto narodowe odrodzonego państwa. Historia uroczystych obchodów tego dnia ma jednak znacznie dłuższą tradycję, sięgającą roku 1792.

„Dzień trzeci maja, jako rocznicę Konstytucji 1791 r. ustanawia się w całej Rzeczypospolitej Polskiej jako uroczyste święto po wieczne czasy” – pisano w jednomyślnie przyjętej ustawie oficjalnie wprowadzającej pierwsze w polskiej historii święto narodowe. Niemal dokładnie 71 lat później, 28 kwietnia 1990 r., weszła w życie uchwalona przez Sejm RP ustawa, na której mocy oficjalnie przywrócono zwalczane przez niemal cały okres PRL święto upamiętniające pierwszą polską konstytucję.

Uchwalenie Konstytucji 3 maja zostało uznane przez jej zwolenników za moment kluczowy w realizowanym od początku panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego programie reform. W przeciwieństwie do wcześniej wprowadzanych projektów modernizacyjnych, takich jak reformy wojskowe i edukacyjne, Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 r. oznaczała zerwanie z dominacją rosyjską, która nie pozwalała na istotne wzmocnienie siły państwa. Dlatego już niemal od razu pojawiły się pierwsze inicjatywy jej upamiętnienia. 5 maja 1791 r., dwa dni po uchwaleniu Konstytucji, Sejm Czteroletni podjął uchwałę o wzniesieniu Świątyni Najwyższej Opatrzności, jako wyrazu dziękczynienia za uchwalenie Ustawy Rządowej.

15 marca 1792 r., podczas obrad sejmku, marszałek Stanisław Małachowski ogłosił projekt upamiętnienia pierwszej rocznicy uchwalenia Konstytucji. Jego najważniejszym elementem miało być złożenie Opatrzności podziękowań „za wydobywanie Polski spod przemocy obcej i nieładu domowego”. Marszałek Małachowski uznał, że ustanawiane przez posłów święto będzie obchodzone 8 maja, czyli w dniu imienin króla i święta patrona Polski, św. Stanisława. Podczas obrad zgłoszono jednak wniosek o zwrócenie się do Stolicy Apostolskiej o przeniesienie tego święta na 3 maja, wzorując się na rewolucyjnej Francji.

Przez niemal cały wiek XIX obchodzenie rocznicy Konstytucji było zakazane przez zaborców. Wyjątkiem był okres Księstwa Warszawskiego, czterdziesta rocznica w maju 1831 r. oraz czasy autonomii galicyjskiej. Tam rocznicę uświetniała m.in. prezentacja obrazu Jana Matejki „Konstytucja 3 maja”. W Warszawie mimo represji co roku potajemnie składano wiązanki kwiatów na fundamentach wznoszonej w maju 1792 r. Świątyni Opatrzności.

Przełomem były w miarę swobodne obchody 125. rocznicy Konstytucji w 1916 r., kiedy Niemcy i Austriacy zgodzili się na uroczyste wiece, a w kościołach wszystkich wyznań odbyły się msze za ojczyznę. Specjalne obchody zorganizowano na odrodzonym Uniwersytecie Warszawskim. W pobliskim kościele św. Krzyża wmurowano tablicę pamiątkową upamiętniającą obchody z 3 maja 1792 r. Na stokach Cytadeli celebrowano msze świętą za dusze przywódców i

żołnierzy Powstania Styczniowego. W niemal każdym mieście organizowano odczyty popularyzujące wiedzę o Konstytucji. Mimo ograniczeń spowodowanych reglamentacją opublikowano tysiące broszur i ulotek poświęconych Ustawie.

Około południa w największych miastach Królestwa Polskiego rozpoczęły się uroczyste pochody. Największy zorganizowano w Warszawie. Według różnych szacunków w pochodzie wzięło udział 200–300 tys. osób. W tym czasie Warszawa liczyła niespełna 900 tys. mieszkańców.

Od 1919 r. obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja zostały uzupełnione o udział wojska. Już wieczorem 2 maja w siedzibach garnizonów organizowano uroczyste capstrzyki. Defilady odbywały się w Warszawie na trasie od Cytadeli do Alei Ujazdowskich. W końcu lat trzydziestych przeniesiono je na Pole Mokotowskie.

Święto 3 maja obchodzono także pod okupacją niemiecką. Potajemnie składano kwiaty na grobach żołnierzy, wywieszano flagi narodowe i malowano symbole narodowe. 3 maja 1943 r. do jednego z niemieckich megafonów-szczekaczek na warszawskim placu Wilsona Armia Krajowa podłączyła własne zaimprovizowane studio radiowe. Przez piętnaście minut nadawano trzy zwrotki hymnu i „Rotę”.

Sytuacja zmieniła się po wojnie. W zniewolonym kraju, w dniu święta 3 Maja 1946 r. doszło do protestów skierowanych przeciw nowej władzy. Wyjątkowo dramatyczny przebieg miały wydarzenia w Krakowie, gdzie milicja i wojsko zaatakowały mieszkańców, którzy po mszy w kościele Mariackim wyszli na ulicę, by zmanifestować swoje przywiązanie do tradycji. Była to pierwsza duża akcja sił porządkowych nowego reżimu wymierzona w demonstrantów. Do rozpędzenia protestujących użyto broni palnej. Potem zaczęły się rewizje w akademikach i aresztowania. Zatrzymano kilkaset osób.

Następnego dnia strajk objął wszystkie krakowskie uczelnie. Protestowali także licealiści. W innych ośrodkach akademickich podjęto akcje solidarnościowe z Krakowem. Fala protestów ogarnęła dwanaście największych ośrodków. Demonstracje studenckie w Poznaniu zostały spacyfikowane w równie brutalny sposób, jak w Krakowie. Aresztowano setki młodych ludzi. W wyniku tłumienia protestów studenckich, padły ofiary. Uczestników demonstracji relegowano z uczelni.

Ostatecznie Święto Konstytucji 3 Maja władze komunistyczne zniosły w roku 1951. Od drugiej połowy lat siedemdziesiątych opozycja organizowała nielegalne obchody 3 maja. W 1980 r. w Gdańsku Ruch Młodej Polski i Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża patronowały uroczystej mszy i kilkutysięcznemu wiecowi pod pomnikiem króla Jana III Sobieskiego. Główni organizatorzy wiecu zostali skazani na karę trzech miesięcy aresztu, innych pobili funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa.

Przełom, jakim było powstanie „Solidarności”, sprawił, że 3 maja 1981 r. odbyły się również państwowe obchody święta zniesionego w 1951 r. W uroczystościach na odbudowywanym Zamku Królewskim wzięli udział przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński i premier PRL Wojciech Jaruzelski. Tego dnia w Lublinie odsłonięto poddany renowacji pomnik Konstytucji 3 maja, wzniesiony w 1916 r. Ta i inne uroczystości odbywały się pod patronatem satelickiego Stronnictwa Demokratycznego, którego działacze próbowali w ten sposób podkreślić swoją odrębność od PRL.

Rok później w Warszawie doszło do jednego z największych w okresie stanu wojennego starć z milicją. Efektem wielogodzinnych starć było aresztowanie ok. 300 manifestantów. Ponad dwudziestu zostało rannych. Oficjalne meldunki milicji mówią też o 51 rannych funkcjonariuszach. Wielkie manifestacje odbyły się również w innych miastach. Wszystkie były rozbijane przez milicję. 191. rocznicę uchwalenia Konstytucji obchodzono także w więzieniach i ośrodkach internowania. Dokumenty bezpieki wspominają o wznoszeniu „wrogich hasel” i śpiewaniu pieśni patriotycznych.

6 kwietnia 1990 r. Sejm, na wniosek Senatu, przywrócił święto narodowe 3 maja. Tego samego dnia wbrew protestom prezydenta Jaruzelskiego zniósł Narodowe Święto Odrodzenia Polski, obchodzone w rocznicę oficjalnego ogłoszenia tzw. manifestu PKWN.

3 maja 1990 r. w Warszawie odbyły się pierwsze po roku 1939 uroczyste obchody tego święta. Wzięli w nich udział przedstawiciele najwyższych władz. Uroczystości odbyły się przed Zamkiem Królewskim i na placu Zwycięstwa, któremu wkrótce przywrócono przedwojenną nazwę. W Archikatedrze Świętego Jana mszę świętą odprawił prymas Józef Glemp. Od roku 2007 święto Konstytucji 3 maja obchodzone jest również na Litwie.

